

יעל נאמן

עקרונות

ילדים לא היו לנו.

מי שמחפש סוף טוב, לא ימצא אותו כאן. שלום.

1.

איך שעלינו על המסלול הזה של הרופאים, ירענו שאנחנו הולכים להפסיד. זאת היתה הבעיה שלנו, היינו תבוסתנים, נעדרנו רוח לחימה.

הפרופסור, שמלשכתו יצאנו בארבע־וארבעים אחר הצהריים, רופא האמת, היה החמישי. גם אליו הגענו בעקבות הצלכת המלצות שהעידו פה אחד כי מדובר ברופא שהוא גם פרופסור וראש מחלקה, אבל לא רק, הוא גם בן אדם שאכפת לו באמת מאלה היושבים מולו. ואולי מה שהכי חשוב – כי הוא הרי לא פסיכולוג וככל שנחוצה ההבנה, התוצאות חשובות לא פחות, כי אם הרבה יותר – מדובר ברופא עם רשימת הצלחות מפוארת. "כל עוד לא ראיתם אותו, אתם מכזבים זמן יקר," חתמו העדים הישירים והעקיפים להצלחותיו את השיחות על אודותיו.

הצלחותיהם של רופאי הפיריון לא סומנו בגראפים או במספרים. הן עברו מפה לאוזן כסיפורי עם, אבל היו גם הוכחות שהונצחו בענווה בחדרי התמונות בקליניקות של אותם רופאים: עשרות ומאות תינוקות. בנים ובנות, בשמלות, במכנסי מעצבים גזורים היטב וחולצות תואמות, מחייכים, בוהים במחשבותיהם התינוקיות מול המצלמה, ולצידם כלבלבים מגומרים בלבן־שחור, או דובים קטנים וגדולים, חומים ברובם, סרט אדום ענוד לצווארם. התמונות מוסגרו או הודבקו בקפידה, ללא קמט, ותמיד הוצמד אליהן מתלה קטן ממתכת. לעתים צולמה התמונה כשהתינוק רק נולד. ולעתים (אולי נגד עיני הרע) כעבור כמה חודשים.

בתחתית התמונה נכתבה הקדשה לרופא שבלעדיו אותו ילד לא היה בא לעולם. תוכן ההקדשות היה לכאורה זהה, ולמרות זאת לכל אחד היה אופן ייחודי להביע את הדברים היוצאים מן הלב ומיועדים לאותו פרופסור (אחד מני חמישה שאליהם הלכנו)

שעזר לזוג להגשים חלום. לפעמים מוענה ההקדשה גם לצוות המרפאה, שלכולו כאיש אחד נקשר הזוג בעבותות של אסירות תודה.

מההתחלה פיתחנו אליהם איבה. כולם היו ילדים שלא נולדו לנו ובלבנו פנימה ידענו היטב שגם לא ייוולדו. לפעמים, כדי לרכך במידה מסוימת את שנאתנו, אולי היתה זאת קנאה, או חשש, או רגשות אשם, ניסינו להעלות את הסברה שלא מדובר בילדים אמיתיים, אלא בתפאורה של קליניקות רופאי פריון. אולי כל אותם רופאים, כאיש אחד, קנו את התמונות במכצע של איזה פוטר־שופ באלנבי שפשט את הרגל. אבל לא. הקדשות שאי אפשר לטעות בהן נכתבו שם בבהירות, מתוארכות. אפשר היה להבחין גם בפרטים מזהים נוספים: שם הרופא, שמות ההורים, וגם שם התינוק המקסים שלולא אותו פרופסור לא היה בא לעולם. כך גם לגבי התאומים (שלישיות נולדו פחות ופחות מאז הצליחו הרופאים לדלל את שפע העוברים שהצליחו לייצר).

•••

אנשים נהגו להגיד "הרופא שלנו", אבל היחסים הללו לא היו לגמרי הרדיים. אנחנו היינו אמנם של הרופא, אך הוא היה שלנו ושל רבים נוספים. ככה זה אצל רופאים מהליגה הראשונה. ובכל זאת דאגו אותם רופאים לתת לממתינים הרגשה טובה ("זה לא עניין של תמורה לכסף, אלא יחסי אמון, הסביר לנו אחד מהם).

בחררי ההמתנה של הקליניקות היו מגוינים מעורכנים, אקווריומים, פקידת קבלה מצודדת להנעמת זמנם של הגברים, ובכולם ניצב מסך פלזמה שטוח שאפשר היה לראות בו חדשות, וגם להעביר לערוצים אחרים, ערוצים בהם זפרות שועטות בשחור-לבן בתוך סוואנות צהובות, או צבים מטילים ביצים על חוף לבן נידח של ים תכול-כחול, למקרה שהמחכים ירצו דווקא להתרחק מהצרות האקטואליות.

אבל כל אלה לא דמו לתמונות של התינוקות. התמונות כאילו ריככו את לבם של הבאים. כי בדרך כלל משטמתם של הפציינטים לא היתה נתונה לתמונות כי אם זה לזה, כלומר, לזוגות האחרים.

קרב סמוי מן העין התחולל כל העת בחדרים הללו. לכאורה, אין הריון אחד בא על חשבון השני. אדרבה, שמחת האחד תפיח תקווה בשני. ובכל זאת, סטטיסטיקה מעורבת כאן. רופאים, ספרים ומידע מן האינטרנט הטיחו בנו כל העת אחוזים, ולכן אך טבעי היה שכל אחד יסתכל סביבו ויבין שכל אלה בהחלט באים על חשבוננו. מדובר בחשבון מתמטי פשוט, גם אם ירוע היטב שהסטטיסטיקה היא ענף חורג של המתמטיקה.

כל חמשת הרופאים שאת מרפאותיהם פקרנו היו, כאמור, מבוקשים מאוד. זוגות רבים המתינו שם לתורם. לא בזעף, כי אם בהשלמה שלדבר טוב חייבים לחכות. כאילו

הציפייה היא חלק מהנוף, חלק מההוויה, כמו האקווריום בחדר ההמתנה. וזוגות רבים נוספים צילצלו כל העת בדלת והצטרפו בעת שאנחנו המתנו. תמיד בילינו שם ערב שלם, וכל הזוגות האחרים, שנראה כי אינם מחבבים זה את זה, דווקא לנו הסבירו פנים. כמוכן שאלה היו סימנים מחשידים, אלא שבהתחלה התכחשנו לסימנים, לא הבנו. כעבור כמה ערבי המתנה ארוכים כבר היטבנו להבין. בכל הקליניקות הללו היינו מוקפים בווינרים, כולם בתורם יביאו ילד לעולם ואז יודו למחלקה בשמחה, בתוספת מתנה שהיתה נהוגה שם, ולהשלמת המהלך ישלחו את אותה תמונת תינוק מוקדשת ברגשי הכרת תודה לרופא.

במרפאות, בשבתנו עם הזוגות, בעודנו מחכים לתורנו להיכנס, ידענו כבר להבחין מי מהם יצליח בטיפול ראשון, ומי יוכל להתמיד עד הסיבוב השביעי. כי אלה שני פרמטרים חשובים באותה מידה לטיפולים: וינריות – תכונה המקמה שקשה לנסחה במדויק, והרופאים נהגו להמירה במילים "יחס חיובי" (אלה שיצליחו בסיבוב הראשון או השני); והתמדה ונחישות (אלה שיתמידו עד לסיבוב השביעי, והלאה, כל כמה שיידרש). התמדה ונחישות היא תכונה אחת אצל אותם פרופסורים לפריז, תכונה אחת שנוצרה מאותה ביצית והתפצלה לשניים. צירוף כבול שמלה אחת ממנו אינה יכולה לבוא אם אינה מאוזקת לשנייה. והגדרה זו קולעת ומדויקת מאין כמותה, הרי לא מדובר כאן בהתמדה פאסיבית, אלא בנחישות לנוכח הקשיים.

בכל התכונות הללו היתה ידנו על התחתונה. כולם עקפו אותנו. פגשנו אותם במסדרונות אחרים, אצל רופאים אחרים, במחלקות אחרות, אנחנו עדיין בטיפולים המהוססים והעקרים שלנו, הם כבר נשלחים לספירות ערכי הַתָּא, אותו הורמון הגדל ומוכפל מאז נקלטת הביצית ברחם האשה, אולטרסאונד המזהה את שק ההריון, וקצת מאוחר יותר – אפשר אף לשמוע בבירור דופק של עובר חי המתפתח עד כדי תינוק שלם. כל הזוגות השאירו אותנו מאחור בתורות אחרים.

בנקוף החודשים והשנים שבהם היינו בטיפולים (או בנפקדות מהטיפולים) ניסינו לזהות אם יש בתמונות שבקליניקות החדשות אותן פקדנו ילדים שנולדו לזוגות שהכרנו אצל רופאי העבר המשותפים. לפעמים נרמה היה לנו, לרגע, כי זוג התאומים או השלישייה החדשה הטרייה שבתמונות דומים כמו שלוש טיפות מים לאותו זוג שראינו בחדר ההמתנה של הרופא הראשון או השני.

•••

זה הזמן להודות: ניסיונותינו המעטים היו עקרים אף הם. מסורבלים. גמלוניים. הוינרים יצאו, בתורם, מהדלת, מעורדים, חלקם אף התנשקו עם הפרופסור, ולעתים

אף כינו אותו בשמו הפרטי. אז היה מגיע תורנו. ככה זה היה אצל כל הרופאים, וככה זה היה גם בפעם הראשונה שפגשנו את רופא האמת שלנו. גם הוא, כמו ארבעת קודמיו, פתח ספר כדי להסביר לנו הכל, מין אטלס גוף האדם. זה היה חלק מהטיפול הפרטי. כאן לא ממהרים, כאן מדברים על עובדות, כאן עונים על שאלות, כאלה שנשאלו וגם כאלה שלא ידענו עדיין לנסחן במלים. הרי אותם פרופסורים ראו הרחק מעבר למה שידיעתנו משגת, ובכל זאת מצאו לנכון להאציל עלינו, ולו על קצה המזלג, מאותו ידע נשגב ומרגש על מה שמצפה לנו – על מה שנראה פשוט ומסתורי בעת ובעונה אחת – כיצד באים ילדים לעולם.

אמנם הרופא החמישי שלנו היה מנוסה מאוד, אבל גם אנחנו כבר לא היינו טירונים. כל אחד שיחק את התפקיד שלו. אני הנחתי מול עיניו של הרופא את סוג המבט הסקרן שלי, מבט שנראה מקשיב, ויותר מכך, מבין, מבט שמאחוריו אני שטה לי בשקט על דברים אחרים, חושבת על הזקן המוזר של הרופא ועל טעמו הספרותי, אם אפשר להסיק אותו מספרי הקריאה שזיהיתי בכוננית המהגוני מאחוריו, "פנקס שירות" של יצחק רבין, לצד "ארבעה בתים וגעגוע" מאת אשכול נבו וכמובן "סיפור על אהבה וחושך" מאת עמוס עוז. בהחלט איש רחב אופקים, קורא ספר וגם פרופסור לרפואה, אלא אם הוענקו לו אותם ספרים כשי מהזוגות שחיי עתידם תלויים בו.

אני לא מבינה את גוף האדם. התמונות השקופות עם החצוצרות, השחלות וצינור הזרע באטלס שהוא פתח על השולחן שבינו לבינינו, וסובב אותו לעברנו כדי שניטיב לראות, מפחידות אותי. אני לא בטוחה שהם לא ממציאים את החלקים הפנימיים האלה, אולי כחלק מתכנית לימודים בת שבע שנים, ואולי כנושא לשיחה. לא רציתי להתעמת בסוגיה של אמת ובדיון (בהנחה שזה בדיון) וגם לא להתחיל ללמוד אנטומיה (בהנחה שזו אמת) בפעם החמישית. אבל העדפתי לא להסגיר את עמדותי החשדנית. בעלי דווקא אהב את התמונות באטלסים האלה. אולי הן הזכירו לו את האנציקלופדיות של ימי ילדותו. כמו אגדת ילדים, הוא אהב לשמוע שוב ושוב איך יורדת הביצית, מאיפה שהיא יורדת בזמן הביוץ, נכנעת לזרע האחד המנצח, שגבר על עשרות מיליוני אחרים, ויחד הם נקלטים היכן שהם נקלטים.

באותה שיחה ראשונה עם הרופא החמישי שלנו, אחרי פרק גוף האדם, ריאיינו אותנו הפרופסור על ההיסטוריה של מחלות במשפחה ועל ההיסטוריה האישית שלנו בטיפולי ההריון, ומה עברנו אצל הרופאים שקדמו לו, והמשיך ושאל על מקצועותינו. הרי לא רק הגוף חשוב, אמר. צריך להכיר את הפציינט שיושב מולך, שהוא קודם כל אדם מלא ורק חלק קטן ממנו הוא פציינט.

בשלב הזה היה ניסיונו נשמט מאיתנו. תמיד הפכנו מעט רגשניים, קיוונו שהפרופסור המסוים הזה, השני, הרביעי, ובמקרה הזה – החמישי – יהיה אחר, שונה

מקודמיו. הם תמיד נדו קצת בראשם על תכנית הטיפול של קודמיהם, על פניהם עבר ענן והסתלק, מעולם לא השמיצו אבל ניתן היה להבין שהם היו מעדיפים לעשות פעולה אחרת לגמרי (או כך פירשנו את מנוד הראש, את הענן שכיסה לרגע את פניהם ושט למקום אחר). כך או כך, מנוד ראש אחד, ענן חולף, הספיקו כדי למחוק את ניסיוננו העשיר, דווקא באלה ראינו סימנים שכאן ועכשיו הכל הולך להשתנות מהקצה אל הקצה. מה שהכרנו קודם אינו דומה למה שאמור להתחולל מעכשיו והלאה.

ולמרות זאת, רשם עכשיו אותו פרופסור רשימת בדיקות זהה לזו שנתנו כל קודמיו. אותן בדיקות שכבר עשינו במאמצים רבים, ותמיד פג תוקפן והן התיישנו. יש לחזור עליהן, אמרו בפסקנות. ואפילו צילום הרחם הכואב כבר קצת מיושן, ובכל זאת בינתיים יותר לנו עליו. כמו אצל קודמיו, אותו רגע זעיר של אמונה – שהכל יכול להיות גם אחרת – התרסק עם רישום הבדיקות הוזהות.

יש להבין: טיפולי הפוריות זהים זה לזה. הווריאציות מצומצמות, אם בכלל קיימות. ובכל זאת, תהילתו של רופא נודעת בשל אותו חוש שקשה אולי לציירו בגראף מדעי בהיר, אך הוא מניב תוצאות: במקרה שלנו, פוריות (כלומר, עקרות), אותו חוש לייצר יש מאין. כחסידות דאו אותם רופאים מעל ראשינו, צוללים מדי פעם לארץ ובמקורם התחלה של תינוק.

הפרופסור רשם את הבדיקות, אמר שסיכוינו מעולים, שצריך לשמור על רוח חיובית, להמשיך לנסות כרגיל, לשוב אליו עם תוצאות הבדיקות במהירות ולחזור לטיפולים.

הוא אמר לנו: "כל מי שמתמיד, מצליח."

הוא שאל: "אתם מכירים מישהו שניסה ולא הצליח?"

ובשנינו הציתה אותה שאלה רטורית לכאורה את הצורך להסגיר את עצמנו, להתוודות: 'אנחנו. אנחנו לא הצלחנו ולא נצליח.' אבל כבשנו את עינינו באטלס, בכוננית הספרים, בשולחן. לא ענינו בקול רם. הוא היה החמישי שלנו וידענו שהדיבורים התבוסתניים שלנו מעצבנים אותם.

עם הרופאים הראשונים שלנו נפלנו תמיד בשלב זה לאותה מלכודת: התבלבלנו. הלכנו רחוק מדי, כלומר הצידה מדי, התגלשנו. עוד לא היה לנו ניסיון. ברופא השני שלנו, אותה פמיליאריות של רגעי השיחה הפרטיים-לכאורה סיחררה את ראשינו, ואולי היתה זו אכן היפרזונטילציה שגרמה לי להרהיב עוז ולומר לו: "אני רוצה לשאול אותך, פרופסור, למה מאיתנו אתם דורשים חיוביות, בעוד אצלכם בתיק אנחנו מסווגים תחת הערך 'עקרות משנית'?"

הוא היה שבו מטעם עצמו באותן דקות שבהן גזר על עצמו להעניק לזוג החדש יחס פרטי ואוהד, ואם לא אוהד, לפחות מבין.

"זה בגלל שהייתם בהריון," הוא אמר.

"אני הייתי, וזה היה מחוץ לרחם."

"כן, אבל זה היה מבעלך. ולכן, למרות שיש בעיות בספירת הזרע וגם חצוצרה שאיננה, ונשאר צד אחר, הייתם בהריון. לכן זאת עקרות משנית."

"אבל לזה בדיוק התכוונתי," אמרתי, "למה לקרוא לזה עקרות משנית, אם הולכים על חיובי. הרבה יותר יפה לומר למשל 'פוריות משנית'. בכל זאת היינו בהריון, כמו שאתה בעצמך אמרת."

"היו לנו כמה שבועות מאושרים," סיפר בעלי לרופא. "ההריון היה טבעי כמים צלולים, כגשם, כעץ, הכל היה פשוט כלי-כך. סיכמנו שלא נגיד כלום עד שהכל יהיה בטוח, אבל סיפרתי לכולם, הייתי מאושר, אפילו לירקן שלנו סיפרתי שאשתי בהריון. לא יודע למה סיפרתי לו."

"וזה לא היה הריון מדומה," נסחפתי אחר תיאוריו של בעלי, "הלכנו לרופא אחרי הבדיקה הביתית שאמנם לא יצאה כחול כהה, אך בהחלט חיובית. כך אישר גם ללא ספק הרופא. ובמשך אותם שבועות לקחו לנו ספירת דם, בדיקות בתא, והתוצאות שם עלו. הרופא הפרטי ההוא אפילו ראה שק הריון, תאר לעצמך."

"חשב שראה שק," אמר בעלי במרירות.

"אבל לא דופק," הוספתי.

הרופא מולנו עצר את המונולוגים שלנו, הוא הבין שהם לא מובילים לשום מקום, כלומר, הולכים אחורה. הוא אמר: "אנחנו לא עוסקים בעבר. אולי אתם צודקים במשהו בקשר לעקרות משנית ופוריות משנית, זאת בהחלט נקודה למחשבה בשבילנו."

הוא ביקש שנקשיב לו היטב, ואמר בהדגשה: "אפשר לומר שמיגרנו את העקרות. יש כלי-כך הרבה דרכים להגיע לילד היום, דרכים שלא היו פעם, וטוב שאנחנו בתקופה כזאת ובמדינה שמשקיעה כלי-כך הרבה משאבים בילדים. ידעתם שישראל נמצאת במקום ראשון בהפריות מבחנה?" (כאילו שאכפת לנו. אנחנו הרי נוריד לך את סטטיסטיקת ההצלחות, חשב כל אחד מאיתנו בדרכו שלו). בעלי לא התאפק וענה לו בקול, ולא בלב, כמו שחינכנו את עצמנו היטב, כמעט מדויק יותר לומר אילפנו. אילפנו את עצמנו לא לדבר איפה שלא צריך, לא לעצבן אותם ולא להרגיז את עצמנו לחינם, ואז להתחרט על כך שדיברנו, ובכל זאת בעלי אמר: "ואם כבר מדברים כאן על סטטיסטיקות ומדינות, אולי עדיף היה שהמדינה הזאת תשקיע קצת יותר באנשים שחיים כבר ולא רק במעבדות." אבל הוא התעלם מזה בחז, הפרופסור, כאילו דבר לא נאמר, ואם נאמר, הרי זה משום שהפציינט נסער. הוא המשיך, הפרופסור: "עכשיו אתם נכנסים לשלב הטיפולים ובגלל שהייתם בעבר בהריון, סיכוייכם מעולים, אתם עדיין צעירים, רק בני 35. יש אינספור דוגמאות לנשים שנכנסו להריון גם בגילים מתקדמים

הרבה יותר."

"אפשר לומר שבמצבך, הוא פרם אותי לרגע בודד מלשון הרבים, כאילו הייתי החרוז שמסכסך את כל המחרוזת, "אין עקרה, יש רק לא מספיק מנסה."
 "אם תנסו בהתמדה, אין ספק שתצליחו, "חזר לרבים. "אבל אתם חייבים להיות חיוביים. תחזרו אלי עם הבדיקות ונמשיך."

•••

כאן המקום לומר את האמת: לא יהיה זה נכון לטעון שניסינו בהתמדה הראויה. נהפוך הוא. נשרכנו תמיד בסוף התור, גמלוניים, הססניים. פעם אחת אפילו ערקתי משורת אולטרסאונד הבוקר במחלקת הפריון באותו בית חולים של הרופא השני, או אולי היה זה כבר השלישי. בכל בוקר השתרך תור ארוך של נשים שהתבקשו להגיע בכל יום שני של הטיפולים (יום כן, יום לא), כדי לעקוב אחר התפתחות ההריון המקווה בגופן. בערבים הזריק לי בעלי את ההורמונים ובבוקרים התייצבתי בבית החולים כדי לעקוב אחר ההתנהגות של אותם הורמונים בתוך גופי. עשרות נשים עברו בדיוק אותו דבר, בכל סיבוב טיפולי, באותו בית חולים. התחנה הראשונה היתה חדר האחיות שבה דקרו את הזרוע כדי לקחת דם על מנת לבדוק את רמת ההורמונים: האם היא עולה כמקווה? ומשם עברנו כולנו, בסדר מופתי, לחדר נוסף, שם המתין הרופא המחזיר את האולטרסאונד לוואגינה, כדי לבדוק את התפתחות הזקיקים בשחלות.

כדי ליעל את זמן הבדיקות, התבקש טור הנשים הארוך שחככה לילד, להוריד את התחתונים לאחר בדיקת הדם שנלקחה מהזרוע ובדקה את רמת ההורמונים, ולהישאר בחולצות בלבד, כדי לחסוך זמן באולטרסאונד הוואגינאלי.

ידעתי היטב שאין זה נכון לעשות עניין מעמידה בתור בחולצה בלבד, בלי תחתונים, כולן כאן הרי נשים, וכולן רוצות להביא ילדים לעולם. כולנו השתנו על עצמנו ללא כל קושי נראה לעין את החוקים של אותו אטלס גוף האדם, כאילו יצאנו בטבעיות מתוך דפיו. עם רדת החמה נלבש בגדי ערב, ועם שחר נפשיל שרוולים לדקירה ונוריד תחתונים בתור לרופא. לא מדובר בשום דבר אישי נגרנו. להפך – בעדנו. ובכל זאת, הרגשתי שאני לא משתלבת בטור.

אולי היה זה טור אחר שלא השתלכתי בו, ורק השלכתי על השורה הזאת מררות ומכאובים לגמרי לא רלוונטיים, אבל הרגשתי כאילו סידרו אותי. אמרו, כמו תמיד, שתפקיד טוב מצדיק התפשטות, וכאן קיבלתי תפקיד של ניצבת ובגלל חוסר הניסיון לא באתי עם טיי־שירט ארוך, כמו שהשכילו לעשות כולן.

ערקתי מהשורה. בתנועה לא רצונית וחדה מדי הסתובבתי פתאום וחזרתי לחדר

שבו השארנו את תחתונינו. התלבשתי וברחתי. בסיבוב הזה הפסדנו. גם את המחלקה והרופא. סיבובים נוספים החמצנו בגלל קשיים שלא נחשבו קשיים. פקידה שהחמיצה לנו פנים שוב ושוב בכואנו לקחת טופס 17 בקופת החולים ואמרה שחסרה חתימה, אחר כך עוד חתימה, שנשיג את החתימה הנוספת ונחזור. או הרוקח שאמר שאזל הפרגונל, אבל במרכז המסחרי בקרית אונו יש בית מרקחת שהוא חושב שנתר בו מלאי. "אנחנו חייבים את זה היום", אמרנו. "אם תיסעו ממש עכשיו עוד תספיקו, זאת ממש לא בעיה." "לא בעיה אולי בשבילך", היינו אומרים לפעמים בלבנו, לפעמים בקול רם – ומוותרים. נסוגים.

כל מה שאחרים ראו בו משוכה טכנית בלבד – כזאת שמדלגים מעליה, ואם דילוג לא יספיק, קפיצה נחשונית תעשה את העבודה (הרי ידוע לכל שיש בכולנו, בני האדם, כוחות שאיננו יודעים עליהם דבר עד שאנחנו נתקלים בקשיים) – חשף את חולשתנו בזינוק. כאן בדיוק באה לידי ביטוי תכונת ההתמדה והנחישות, לעבור את המכשול. אבל אנחנו נעצרנו מול המשוכות האלה, קטנות כגדולות, כאילו היו גדר חשמלית. חסרים את הניתור הנחוץ.

רק פעמיים הצלחנו להקיף סיבוב שלם של טיפולים, וגם אז נראינו כאחרונים במירוץ. מזיעים, מתנשפים, בעליל לא צוננים, הגענו אחרונים לקו המטרה עם תוצאות גרועות. ספירת הזרע נמוכה בכמה עשרות מיליונים מהרצוי, ומספר הזקיקים שהגיעו בקלות לשבעה, או שמונה, או עשרה, אצל האחרות, הסתכם אצלי בשניים, או באחד וחצי. כי זה לא רק פְּמוֹתִי, אלא גם עניין של גודל. אם הם קטנים מדי, הזקיקים, אין טעם לשאוב אותם.

הם כן שאבו אותם (הם נלחמו על כל זקיק שיכול להפוך לביצית, ואז לביצית מופרית בזרע, כלומר לעובר, ואז לתינוק, פיהם ולבם שווים ביחס למלחמה על חיוביות), הם כן הפְּרוּ אותם מחוץ לגופי, למרות הסיכויים הנמוכים, גם את הזקיק שנחשב לחצי זקיק. השביחו את הזרע במקביל, עירבבו, הנביטו, הצליחו להפרות, אבל אחרי שהחזירו, בזהירות הראויה, את העובר הגדול ואת אחיו החלש יותר, שהיה חצי זקיק, כלום לא צמח שם אצלי, לא נקלט.

•••

הניסיונות הנגררים והעצלים הללו הובילו לאותה שיחת סיכום בארבע ושלושים אחר הצהריים, עם רופא האמת שלנו. לא כעונש על התנהגותנו, חליה, אלא בגלל התוצאות והזמן הרב, הקריטי, שעבר, חמש שנים של טיפולים מגומגמים. רופא האמת שלנו לא מצא טעם בהאשמות. רופאי הפּרִיּוֹן לא ראו עצמם כהיסטוריונים, לא חדשים,

לא קלאסיים ולא שמרניים. הם פשוט לא האמינו בעבר (אגב, גם לא בעתיד, בן-דודו המגונדר של העבר, זמן לא ידוע, והם אינם ידעונים, הם רופאים).

"אין טעם לנסות עוד, " ניסח זאת הפרופסור בשירות. זאת היתה שעת האמת.

מועד השיחה והמקום תואמו איתנו מראש בידי מזכירתו של הרופא. השיחה התקיימה בלשכתו של הפרופסור, מנהל המחלקה כולה, שהיה גם הרופא שלנו. כלומר הרופא שהלכנו אליו באופן פרטי בטרם הגענו למחלקה.

הוא לא איחר כדרכם של רופאים עסוקים. הרגשנו שהוא עבר על התיק שלנו ולמד אותו על פרטיו, הוא זכר (או נזכר) מי אנחנו, אולי חשב על שיעור גוף האדם שנתן לנו באופן פרטי, ואולי לא. הוא הישיר מבטו אל עינינו בזמן שדיבר. גם אנחנו הבטנו בעיניו, אבל אני חושבת שראיתי דרכו דברים אחרים.

הפרופסור אמר שבמצבים כאלה הוא מאמין כי יש לומר את האמת: אין טעם להמשיך בטיפולים. ילדים משלכם לא יהיו לכם. אמנם אנשים טועים לחשוב שהיום אפשר להביא ילדים בכל מצב ובכל גיל, הוא אמר, אבל את בת 40 ואחרי הריון מחוץ לרחם ובעיות רבות נוספות, אותן מנה אחת לאחת, במצב כזה הסיכונים עולים על הסיכויים. אין טעם להמשיך.

מכאן ואילך אני לא בטוחה שאני זוכרת מה הוא אמר. שיחות עם רופאים מצריכות קואורדינציה נפשית מן מיוחד. ריכוז וענייניות לצד איפוק. לא לשכוח את השאלות וגם להקשיב עד תום, לא לקלל בלב את הזר הזה שמדבר דברים אינטימיים כלייך, לא לחשוך בו, בפרופסור שבא לעזור. כך שלא הכל אני יכולה למסור במדויק.

מאוחר יותר, בשיחות שעלו וירדו ביני ובין בעלי, צפו (או שמא שקעו) הדברים שאמר הרופא במה שהוא כינה "שיחת סיכום, אך בשום פנים לא סוף פסוק".

הפרופסור אמר אז שיש עוד אינספור אפשרויות, ולכך הוא כיוון ב"לא סוף פסוק", וסיפר לנו על דוגמה אחת, אחת מני רבות, הדגיש: פגישה שיועדה לו למחרת יום שיחתנו בקפריסין עם זוג שגם הוא היה כאן במחלקה. הם מקבלים תרומת ביצית מרומניה ותרומת זרע מהארץ. אמנם טיפול כזה לא ממש מומלץ לנו מכל מיני טעמים שאיפיינו את בעיינתנו, אבל, וזה העיקר, יש גם אפשרות של אימוץ, אפשרות טובה לא פחות. זה הזמן לחשוב גם על אימוץ. כל זה אמנם כבר לא קשור למחלקה הזאת, ובכל זאת, הוא ראה בכך חלק מתפקידו כרופא, כבן אדם וכאב לילדים, לשתף אותנו שוב באיך באים ילדים לעולם, גם אם הם לא נולדים מתוכך. הוא מכיר הרבה זוגות שעברו כאן בחרר הזה את השיחה הזאת בדיוק והחליטו לאמץ. והיום הם מאושרים. אלה הילדים הכי מוצלחים. ויש גם אפשרות, מסובכת הרבה יותר, אבל כדאי לחשוב גם עליה – פונדקאית. אולי בצירוף תרומת ביצית, אולי גם זרע, אולי לא, תלוי במצב, תלוי בתוצאות, אין טעם להקדים את המאוחר עכשיו. אבל זאת החלטה שלנו עם

עצמנו, המליץ שניקח את הזמן שלנו, שום דבר לא בוער. משהו באופן שבו הוא שם את האמת על השולחן וסילק אותנו מהמחלקה סינור אותנו. היה בזה יופי שקשה להתכחש לו. האמת זהרה באסתטיות האופיינית כלי-כך לאמת. ובעצם אותה אסתטיות לא היתה קשורה כלל לאמת, אלא לכן או ללא. ואם לדייק עד הסוף – בעיקר ל'לא'. כי הרי ה'כן' פירושו להמשיך באין סוף המשעולים האפשריים וה'לא' פירושו להפסיק. באותו רגע בודד הרגשנו של'לא' יש צורה של אמת.

כשנגמרה אותה שיחה בת עשר דקות, הודינו לרופא באדיבות אבל בכנות רבה.

2.

היה אור חורפי רך כשנכנסנו לאותה שיחה עם הרופא בארבע-וחצי אחר הצהריים, והיה אור חורפי רך כשיצאנו מחדרו עשר דקות מאוחר יותר. אור-חושך. חושך שעדיין מואר. אולי כמה עננים זוו ממקומם, אבל האור היה דומה מאוד, כמעט זהה.

סגרנו את הדלת מאחורינו ובפעם האחרונה עברנו במסדרון שבבקרים המה תמיד מנשים ומזוגות שחיכו לתשובות על זקיקים, או על עוברים, או על סיכויים. מבעד לחלונות חדר מבחוח אותו אור, נשאר כשהיה, אור חורפי חשוך-מואר, אבל המסדרון והחדרים היו ריקים לגמרי, שוממים.

אלה לא היו שעות הבוקר המיועדות לבדיקות הדם ההורמונליות ולאולטרסאונד הזקיקים, ולא שעות הצהריים המוקדשות לשאיבות הביציות, או להחזרתן. השעה היתה ארבע וארבעים אחר הצהריים, שעת שיחות האמת.

בארבע ארבעים ושתיים, אחרי שכמעט הגענו לסוף המסדרון, שהיה ריק מטופלים, מטפלים וטיפולים, ראינו את גבו של הרופא החמישי שלנו-לשעבר על יד המעלית. שיחת הסיכום שלנו היתה כנראה סוף יום עבודתו בבית החולים ועכשיו היה בדרכו לקליניקה הצמודה לביתו, לקבל מטופלים פרטיים חדשים שיביאו בסופו של תהליך ארוך אך פורה עוד ועוד ילדים לעולם, ואולי זה היה היום החופשי שלו. לא הצלחנו להיזכר מתי היום החופשי שלו בקליניקה. ידענו שבכל מקרה, הוא מקפיד להיכנס בסוף כל יום עבודה בבית החולים לביתו כדי לאכול מרק (כך סיפר לנו פעם בשעה של רצון טוב), ובטח גם לשחק עם הילדים "חי, צומח, דומם", או לעזור להם בשיעורים.

בעלי אמר: "נחכה שהוא יירד, אני לא רוצה להיתקע איתו עכשיו במעלית, בואי נלך לרגע לפינת ההנצחה." כך כינינו את הקירות שנשאו את התמונות של התינוקות שלא יהיו לנו.

לרופא האמת, כמו לקורמיו, היו תינוקות רבים, והתינוקות שהיו תלויים במחלקה לא היו אותם תינוקות שבקליניקה הפרטית. וכמובן, הם לא היו קשורים כלל לשלושת ילדיו הביולוגיים, שחיכו לו בביתו.

אולי רצינו להיפרד מהתחביב שפיתחנו לנו במהלך חמש שנות הניסיונות הרפים, להביט בשנאה בתמונות התינוקות ולבקר את אופן הלכשתם והעמדתם לפני המצלמה. בהתחלה היה נדמה לי שאנחנו פשוט עומדים שם כמו ביום זיכרון, עם אותה מבוכה של ריקנות הצפירה ומביטים בתמונות החללים.

אלא שעל בעלי ירדה פתאום רוח רעה, מעשית מאוד. הוא צעק וקילל את התמונות ואת הרופא: "רגע, רגע, מלאכים קטנים. בואו ואספר לכם קצת על ההורים שלכם ועל הקור, הקור הגדול, המקפיא, שהיה שם במבחנות כשהייתם עוברים קטנטנים מופרים. אולי יש לכם אמהות שונות, אבל כולכם ילדיו של אותו אבא, ילדיו של הרופא, או של הסניטר, מי יכול לדעת כיצד הם משביחים שם את הזרע."

אז לקח בעלי שני טושים שניצבו על שולחן האחיות, בתוך מיתקן הדור ומוכסף (מתנה מזוג מאושר), אחד שחור ואחד אדום.

הוא התמקד תחילה בתאומים ובשלישיות ואז עבר לבורדים. בתחילה קישקש קצת עם הטושים שפמים אדומים לילדות וצמות שחורות לילדים. אחר כך רצה להיפטר מהם לגמרי. שלא יהיו יותר בכלל התמונות האלה. את התמונות במסגרת הזכוכית ניתץ במכות פטיש החירום המקובע ליד החלון. טוש שחור היכה את הבגדים התכלכלים של הבנים והוורודים של הבנות, פיחם את השמלות הלבנות, הרס את הווילאות שנתפרו במיוחד בחדרי הילדים החדשים שנקנו.

לא ניסיתי לעצור אותו ולא רציתי לעצור אותו. הוא נתן לי את הטוש האדום, ואמר: "אל תרחמי עליהם כאן במחלקה. מי שאין לו ילדים יהיה כל חייו הורה לילדים מתים. ככה זה, תדעי את זה. עלינו תרחמי עכשיו." לא עניתי. לא משום שלא הסכמתי איתו, דווקא הסכמתי איתו, אלא שמחשבתי היו קהות, כאילו גם עליהן עבר אותו טוש שחור, או אדום. ובכל זאת, עברתי איתו יחד, בתיאום מוחלט. הוא עם הטוש השחור, אני עם האדום.

הפרדנו בין כל התאומים והשלישיות, פרמנו את כל הסרטים הוורודים, ליכלכנו את כל בגדי החג, חירבנו את הרובונים והכלכלים. אז עבר בעלי לעיניהם של התינוקות ועקר אותן עם חוד הטוש, לא קישקש, לא צבע. חורר, ניקב, עקר את העיניים מארובותיהן.

לא השארנו אף תמונה שלמה. טבחנו את כולן.

השטיחים הירוקים מקיר-אל-קיר ושולחן האחיות כוסו בשברי זכוכית ובתמונות קרועות של תינוקות משופמים, או גרועי גפיים, עקורי עיניים ומנותצי אפים, כל מיני מוטציות שבעלי יצר שם בציור ובחירו. השבתי שעכשיו נסתלק, שאולי תיכף יגיעו המנקות, או איזה רופא תורן, או כונן אחר, וזה כבר מסוכן. היה נדמה לי שהקמנו המון רעש.

אבל הוא לא הפסיק, להפך. הוא עבר לאקווריומים. היו לו לפרופסור האמת אקווריומים בקליניקה הפרטית וגם בבית החולים. קטנים וגדולים. אקווריומים ענקיים של צמחי מים ואקווריום של דג קרב. אקווריום של דגי זהב, ואקווריום אחד קטן, אקווריום-עציץ, המשלב בצורה מרהיבה בין הדגים לצמחים. הדגים ששחו בעציץ השקוף ניזונו מהצמח.

בשעות ההמתנה הרבות תהינו תמיד, בינינו לבין עצמנו, אם האקווריום הוא בעצם זן אחר של תצלום, זו ומרגיע, אולי בית גידול לבעלי חיים בשלב ביניים שותק, כמו עוברים השוחים במי השליה. התחלנו מהאקווריום הקטן עם דג הקרב הבודד. בעלי הניף את האקווריום וריסק אותו על השולחן, בהטחה אחת. קול הנפץ התגלגל כמו רעם, והוסיף שברי זכוכית רבים כל-כך למרכזים הירוקים ולשברי וקרעי תמונות התינוקות המחוסלים כבר. דג הקרב שחה בין התמונות.

אז עברנו לאקווריום הגדול, 200 ליטר. היה שם שפע של זכוכית לנתץ. אבל אי אפשר היה לשבור את הזכוכית, פטיש החירום לא גירד אותה, גם לא חוד המטרייה הענקית שלנו ולא הכיסאות שבעלי הטיח בו בכל הכוח. תנופת הזעם נבלמה בכל פעם מחדש באדישות הזכוכית. גייסנו את כל כוחנו כדי להטות את האקווריום הכבד ולהפוך אותו. חלק מהמים הותזו עלינו. אם זה היה דם, הוא היה מפליל אותנו. אבל אלה היו מים. רק מים, המון מים.

רסיסי זכוכית היו פזורים בכל מקום, נוצצים בתוך המים כיהלומים, שיחים קטנים וירוקים שטו בזרם, דגים פירפרו בשלל צבעים מחוץ למי האקווריום, אולי חשבו ששחררו והם שטים על פני נהר בחזרה הביתה, אולי היו אלה פרפורי שמחה. אבל לא, דינם נחרץ, הם ימותו, גם אם יפרפרו עוד כמה דקות, יִחַבְרו לתמונות המתות ששטו כמו רפסודות טרופות בתוך המים.

השטיחים הירוקים הוצפו, והוסיפו יופי בלתי צפוי לקליניקה. ערוץ טבע שלם ניתר מהמסך החוצה. המים שזרמו על מרכזי האחו הירוקים בישרו את מות דגי הזהב, את מותו של דג הקרב הבודד, את מותם של תושבי האקווריום הגדול: דגי טטרה לכי-נוטף, שעמדו תמיד במקומם באקווריום מבלי לזוז, עומדים ורועדים, פיהם מופנה כלפי מעלה כשל כלב בוקסר; את זוגות דגי הקשתית האדומה, דגים שמחים ואדומים; את הקורידורוס

הנחושתי, שהעביר את חייו השותקים בתוך חפירה באקווריום, שלא הבנו את מטרתה עד שלפתע נח ממלאכתו, שרוע על גבו על פני העלים; את הנקאים שניקו בחריצות את דפנות האקווריום; את זוג גורמי הרבש המרהיבים, הם היו הכי גדולים, צהבהבים עם נקודות ושפם ארוך, מלחכים את צמחי האקווריום. מצידם, שימות העולם. יצרנו גנגס מלאכותי במחלקה. יש מאין. או אין מיש.

דווקא את אקווריום־העציץ, ההכלאה הקטנה, בונזאי של דגים וצמחים, השאיר בעלי שלם. לא נגע בו.

גֶלְעָד.

הוא נטל בריסטול משולחן האחיות, גזר אותן לצורה משולשת של דגל, הצמיד לו מקל, אותו מקל ששימש את הרופאים להזרעות הביציות ברחם הנשים מזרע בעליהן (שלב מנומס ואלגנטי שעברנו כולנו לפני ההפרייות החוץ־גופיות), ותקע רגל בעציץ־האקווריום הננסי – בריסטול לבן עם כיתוב של טוש שחור באותיות דפוס: "נקמת ילד קטן לא ברא השטן וגו', אבל מי ייקום את נקמתם של ילדים שלא נולדו, ומי ייקום את עלבונם של גברים שלא הולידו ואת ריקנותן של נשים שלא ילדו? תהיה זאת אנדרטה שותקת־עד לעקרות!"

•••

"מלאכתנו נשלמה," אמר בעלי בקור רוח מוזר, קור רוח של שדה קרב, כנראה, ועמד להתבונן עוד קצת במעשה ידינו.

רציתי לברוח. פחדתי שניתפס. זירזתי אותו. ניצרתיו אותו משם.

הלכנו למעלית, ירדנו בלחיצה אחת על הכפתור לחניון, ומשם נסענו דרך המולת הרחוב הביתה.

מבוהלים התכנסנו בכיתנו. לא ידענו למה לצפות. האם שוטרים יקישו על הדלת? האם מישהו יתקשר? אולי דגל התבוסה עם הכיתוב הוא שיסגיר אותנו, ואולי זאת בכלל לא הפעם הראשונה שלהם. הם הרי הרבה יותר מנוסים מאיתנו.

את המכנסיים שנרטבו בהצפת הקליניקה תלינו לייבוש על הרדיאטור.

לא יכולנו להירדם. הופתענו ממה שעשינו, אבל לא הצטערנו. לא הבענו חרטה.

תיאבון ללא שובע תקף אותנו, תיאבון של פועלים, וכל הלילה אכלנו.

בשמונה בבוקר צילצל הטלפון. זאת היתה האחות הראשית.

"אני רוצה לדבר עם שניכם," אמרה לבעלי, שהרים את השפופרת. בעלי כיסה את השפופרת בידו, ולחש לי: "תרימי את הטלפון השני, עלו עלינו."

ליבנו הלם.

אבל לא. היא רק רצתה להיפרד מאיתנו באופן אישי, גם היא אמרה באותו ביטחון של רופא האמת שלנו־לשעבר כי אין זה סוף פסוק. היא מאוד המליצה שנפגוש גם את העובדת הסוציאלית. כדאי לראות בכמה שיחות איתה עוד שלב של הטיפולים, סיכום של העבר, ובעיקר פתח לעתיד אחר, עתיד נוסף, צריך לעבד את הדברים האלה (לעכל אולי היתה המלה שלה). היא אף עירבה אותנו בשקט בסודות המחלקה, הנמיכה את קולה וסיפרה שמהו מוזר מאוד קרה אתמול בלילה, אין להם עדיין קצה חוט והם כולם מאוד נסערים. בבוקר הם גילו שמישהו השמיד את התמונות של התינוקות ושבר את האקווריומים היקרים כל־כך ללבו של הפרופסור.

"בהתחלה חשבנו לערב את המשטרה," אמרה, "אבל הפרופסור לא רצה. הוא אמר שזאת הזדמנות לפנות מקום לתמונות חדשות, ושלא כדאי להתעסק בעבר. בזה אולי הוא צדק, הפרופסור, כי הרי מדי פעם אנחנו באמת מסיידים את החדר והקירות, ומפנים מקום לתמונות חדשות ואף אחד לא צריך לדעת מה קרה. לעומת זאת, הוא הצר מאוד על האקווריומים. וזה באמת נורא. אולי מישוהו כעס על כך שאין לו תינוק, ויש לנו בהחלט חשד מי זה יכול להיות, איזה זוג מופרע שהסכמנו לקבל ועשו לנו צרות בלי סוף, אבל למה הם היו צריכים לפגוע באקווריומים. הדגים עשו להם רע? דווקא עכשיו, כשסוף סוף התגבר הפרופסור על מחלת הנקודות הלבנות שאיימה על האקווריום הגדול שלו, התרחש הוונדליזם הנורא הזה."

אני שתקתי. בעלי שאל: "למה, במי אתם חושדים, מי זה יכול להיות?"

והיא אמרה: "אתם הרי מכירים טוב את המחלקה, ראיתם שלא כולם באים לשם מרקע כמו שלנו, אנחנו משתדלים לטפל בכולם ולא להפלות. היה לנו מטופל, אסיר עולם על רצה, או שוד, אני לא בדיוק יודעת, הותר לו להתייחד עם אשתו, והם לא הצליחו להיכנס להריון. המדינה שלנו טובה מדי, טובה מדי. הפנו אותם אלינו לטיפולים. אלה סוג האנשים שלא יודעים לקבל אחריות על כישלונם."

אולי פתאום היה לה לא נעים מאיתנו, נזכרה בכישלוננו שלנו, כי היא תיקנה את עצמה: "לא עניין של כישלון, אלא של התמדה, או אני לא יודעת, אחריות... זה מתחיל בקצבת סעד ונגמר בלשבור מה שמתחשק."

"כן," אמרתי. "יש אנשים מכל הסוגים." רציתי רק שהשיחה הזאת תיגמר.

"זה היה כנראה בלילה, כי אף אחד לא ראה. אבל היו לנו הרבה דברים משונים במחלקה, אלה לא דברים פשוטים, הטיפולים. תשמרו על קשר," היא אמרה. כאילו מדובר במתנ"ס.

"בטח," אמרנו שנינו, ולרגע כמעט התכוונו לזה, מרוב הקלה שכנראה לא חשדה בנו, בזוג שאמנם היה תבוסתני, אבל מגומס ואדיב ועם מקצועות טובים. כך נראינו להם תמיד.

"אז בטוח יש לכם את כרטיס הביקור של העובדת הסוציאלית המקסימה שלנו?"
 היא המשיכה.
 "יש", ענית.
 "ואת שלי?"
 "בטח", אמרתי, "יש לנו כמה, כדי לתת גם לאחרים."

3.

בחודשים הראשונים אחרי הטבח ירדה עלינו שלווה. החורף התחלף באביב והביא איתו שקט מבורך של החלטה אמיצה, של כן או לא. של לא. אנחנו לא צריכים לנסות יותר שום דבר, אנחנו פשוט חיים.

את כל כרטיסי הביקור של המחלקה, על רופאיה, אחיותיה והעובדת הסוציאלית, הסבנו כבר מזמן לפילטרים, או לפתקי תזכורת קטנים. היינו בעניינים אחרים. אלא שעם בוא הקיץ (ללא כל קשר לבואו), אחרי שנדמה היה שהשלמנו לגמרי עם כך שלא יהיו לנו ילדים, ואפילו התחלנו לראות את היתרונות שבדבר, החל להתגנב לשיחותינו רעיון האימוץ. בתחילה הוא הוטל, חמקמק, כאור וצל מבעד לתריסי ביתנו, כעלה שנפל מהמרזב למרפסת, ולכסוף עלה כמעט מדי יום, בדרך כלל בזמן ארוחת הערב. אולי הסלט והבאגט והישיבה של משפחתנו הקטנה, הזוגית, לשולחן הירוק עוררו בנו משהו שנדמה כאילו הסתלק מאיתנו לגמרי. ובכל זאת חזר. כמו מובייל השתלשלנו שנינו מתקרת ביתנו, רגלינו אינן נוגעות בקרקע. רצינו להיות אחוזים בחיים. מה שהחל כהערות אגב, זלג משולחן האוכל לסלון ולחדר השינה ומילא את כל הבית.

ומשכבש אותנו כליל רעיון האימוץ, כשכבר אימצנו במחשבותינו את ילדנו המאומץ, דווקא אז התחלנו לפחד. חששנו כי ילד שייקטף ממקום זר בעולם, מיריים אחרות, שחיבקו אותנו, או לא חיבקו אותנו, לא יבין אותנו ואנחנו לא נבין אותו. הוא יחפש את הוריו כל חייו ומה שימצא כשישיב אלינו את מבטו, יהיה אנחנו. רק אנחנו. הוריו יישארו תמיד דמיוניים (טובים מאוד או רעים מאוד, נוטשים או מחפשים אותנו במחשבותיו), אך נוכחים שעה-שעה, נוצצים בהעדרם. רוחו תצבע אותם כאלפי צבעים וגוונים.

וכשהוא יצייר אבא ואימא, וביניהם ילד, ומאחוריהם בית, ומעליהם שמש או ענן, לא נדע אם ההורים בציור הם אנחנו או הורי הכיסופים שלו. לא נדע אם השמש שהוא צבע היא ישראלית או אולי אוקראינית או רומנית שנצרכה לעד בשולי ילדותו הקטנה,

בחודשים שבהם, כך אומרים החוקרים, המוח קולט הכל. לא נדע מה מסתתר מאחורי התריסים הירוקים המוגפים והדלת החומה בלי ירית שבציוריו. לא נכיר אותו והוא לא יכיר את הוריו.

נהר רחב, עמוק ושחור של שאלות יפריד תמיד בינינו לכינו ואנחנו נחתור בסירת המשוטים הלך-ישוב בין שתי הגדות, מאיתנו אליו ובחזרה, מנסים לשכנע אותו בלי מלים שהסלים המלאים כל טוב שחצבנו במאמצים רבים בגדה השנייה של הנהר עשירים יותר מהבית שלא היה לו שם. אבל אסור יהיה לנו להגיד לו את זה. וגם הוא לא יוכל להגיד לנו: 'אני מתגעגע אבל לא יודע לאן, או למי. יתום הייתי ויתום אשאר.' כך ירגיש בלבו הקטן, אבל המלים ייתקעו בגרונו כלפי מיטיביו. כאותה דלת חתומה בציוריו יסכור את פיו כדי לא להעכיר את רוחנו.

חששנו מאחיזתנו הרופפת ממילא בחיים ומשאלותיו הקטנות, המגומגמות או המפתיעות בתעוזתן, שיילכו ויגדלו יחד איתו, על הוריו, מוצאו, על שם. במבוכה נסב מעל ראשו את מבטינו, וככל שירבו שאלותיו, נישאב אליהן פנימה כאל תהום. שאלותיו יתלשו אותנו, יעשפו אותנו מביתנו ונצא בעקבות כפות רגליו שיהיו כבר גדולות יותר משלי, למסע נרודים בארצות העולם, בחיפוש אחר הוריו. כחולים במחלה מסתורית, נדבק בעקשנות חיפושיו, לא נוכל להבחין אם הוא אימץ אותנו או אנחנו – אותו. נרצה להכיר אותם אנשים, להיות בטוחים שאיתנו עדיף, אולי נקווה – גם אם לא נודה – למצוא משפחה גדולה מספיק שתפנה קצת מקום לשלושתנו כדי שנרגיש שהגענו סוף-סוף הביתה.

וככל שהוספנו להפוך בדבר, חזרה והשתלטה עלינו אותה גמלוניות מימי הטיפולים, אותה הססנות שהפכה נוכחת כמו הרהיטים בביתנו. אותה עקרות. כאילו ראינו את ילדנו המאומץ עומד מולנו, קטן, עקור ובודד, ואנחנו יושבים עמו, כדי לראות את עיניו מקרוב, להיות באותו גובה. והיי שלושתנו מתנהלים במאזן שכולו רוחש טוב על פני האדמה, אבל מפלצות-לילה רועות בו באין מפריע גם לאור היום. כאילו שאלותיו עברו לגור בביתנו כדיירים. ודירתנו השכורה, הקטנה, נעשתה צפופה כל-כך.

קעבור כמה שבועות הותשנו, שוב החלטנו לוותר.

ועם כל זאת, תחושת העתיד, כלומר תחושת החיים, שנורעה בנו בימי ההריון הקצרים, ימים שכאילו מחקו את כל היסוסינו לגבי ילד, את כל פחדינו, לא הרפתה מאיתנו.

אמנם אותו הריון נזרע גם הוא דווקא מחוץ לרחם, ובכל זאת, אותו זכר של אושר של כמעט הריון (מה שכינו הרופאים מאוחר יותר עקרות משנית) בילכל כל העת את החלטותינו. קשה היה לנו לוותר.

הרגשנו כמו זוג הורים בלי ילד.

וכך, אחרי כמה שבועות, עם בוא הסתיו, שוב חזרנו לדון בשאלת הילד. כן או לא. כאילו חילופי העונות הביאו עמם גם רוחות שונות ללבנו. בעלי חזר לאותו משפט, או מלה, או פיסקה של הרופא, על פונדקאית. לא הצלחנו להיזכר מה הוא אמר בדיוק, הרופא.

במשך שלוש יממות רצופות נראה לנו רעיון הפונדקאית כרעיון גואל, כמשהו שניתן לעשותו. כאילו דרך חדשה וירוקת עלים נפרצה לתוך מחשבותינו הכהות. שוב ראינו ילד לנגד עינינו, תינוק קטן שרק ייוולד, גם אם לא מתוכנו, ויביא לחיינו שמחה רבה ותנופת עשייה.

אך אותה מחשבה על ילד הפונדקאית השחירה מהר כליכך, כמו אבוקדו ירוק שנרקב במשך הלילה. כאילו עתידנו (כלומר, חיינו), שהחל להשתבש אז, בימי ההריון הטבעי, גילגל איזו שרשרת של שיבושי טבע, של מחזור החיים, של שיבוש הסדרים גם בבית פנימה. הרי גם אם נמצא פונדקאית מתאימה ונגייס את הכסף הדרוש, כשחשבנו עליה ולא על התינוק ירד עלינו שיתוק מצמית, ושוב הוטחנו לצינוק ההווה שלנו, לפחדינו. קנאה שחורה קינאנו באותה אשה צעירה שתיבחר, אותה פילגש, אותה אחות קטנה שרחמה יהיה פונדק לתינוקנו העתידי. וכל אותו לילה, שחתם את ימי מחשבותינו הקצרים על הפונדקאית, אותו לילה שהרקיב עם בוא הבוקר, דיכרנו על הפונדקאית. ידענו היטב שבסוף היא תרצה אותו. אחרי תשעה חודשים היא תיקשר אליו, תתבע אותנו, יעשו עליה סידרה, אולי סרט. היא לא ידעה, לא חשבה עד הסוף. בתחילה תתפלג המדינה לשניים, אחר כך ייוותר רק מיעוט לצידינו, מי יוכל לעמוד במראות של אם שחוטפים ממנה את תינוקה, וכולם ישאלו, ובצדק (גם אנחנו נשאל את עצמנו איתם), מה עשינו שנינו בשביל התינוק הזה שהיא הביאה לעולם – שילמנו כסף? סבלנו? היא הרתה אותנו, גידלה אותנו ברחמה תשעה חודשים, והיא בטח ענייה. היא תהיה יפה יותר מאיתנו, צעירה יותר, פוטוגנית. ואנחנו כמוכן נרגיש לא נעים, נרגיש שניצלנו אותה. זה יותר גרוע מאימוץ. הרבה יותר מפחיד מכל מה שדיכרנו משך שבועות רבים על האימוץ, כי מדובר באימוץ וגם בחטיפה. ילדנו לא יהיה ממש שלנו, אולי תרומת ביצית, אולי תרומת זרע, כל זה עדיין לא ברור, כמו שהקפיד להדגיש אז הרופא, ובסופו של התהליך עוד נצטרך לחטוף אותו ממנה, אחרי שהיא תיקשר אליו בזמן ההריון.

וגם אם יגיע העניין לבית משפט, ונעסיק סוללה של עורכי דין, והשופטים יצדדו בסופו של דבר בהעברתו המוצדקת של התינוק לידינו, הם בכל זאת ידברו על הדילמה, ירכיבו את משקפי הקריאה שלהם, יקראו מדפיהם הרבים בקול רועד, בשפה יפה, מלווה בציטוטים מרטיטי לב מהמקורות, שלמרות פסק דינם (לטובתנו) הם רואים לעצמם חובה להקריא גם את דעת המיעוט של השופט שכתב, בין היתר, כי "אולי לא מדובר בעניין משפטי, אלא בדילמות מוסריות של המאה העשרים ואחת, שהחוק היבש עדיין

לא ערוך לפסוק בהן. "ואנחנו נערוק מיד לצידו של שופט המיעוט, נזדהה עם טיעוניו: אין זו שאלה של חוק ובית משפט. דבריו ישרטו את לבנו כאילו טיווח אותם הישר לשם, ולא לאוזנינו או לעורכי דיננו.

ברור שנרחם עליה ונשאיר אותו אצלה. נוותר.

ועם בוא הבוקר שוב נסחפנו כאבני חצץ קטנות במפולת סלעים, לנקודת ההתחלה, כלומר האמצע, כלומר האפס, כלומר העקרות, לאותה נקודה שבה פחדנו להיעקר מאחיותנו הרופפת-ממילא בחיים, ושוב חזרו לנשב בתוכנו רוחות הפחדים, משאלותיו של ילדנו המאומץ והאהוב, או הפונדקאי, זה שלא היה לנו אומץ לאמץ ולא היה לנו אומץ להרות דרך אשה אחרת (זה שאולי יאמץ אותנו לליבו יותר מאשר אנחנו מסוגלים לאמץ אותו, יותר משאנחנו מסוגלים לאמץ את עצמנו).

אינני יכולה להצביע על העונה בה הפסקנו לדבר על תינוק. אולי זרחה השמש, אולי ירד ברד. אבל חרלנו לדבר עליו. כאילו גם המחשבות החדשות אודותיו, אם היו, הופלו בטרם הופרו לדיבורים, התפזרו על הרצפה או עפו לתקרה, יצאו מהחלון. ואולי נקשרנו לתינוקנו שלא נולד, אהבנו אותו כאילו נולד. אולי לא רצינו לבגוד בו עם אח מוחשי, ואולי בנו לא רצינו לבגוד. כך או כך – לא הוספנו עוד לדבר על תינוק שלא היה ושלא יהיה, שהיה כלא היה, התינוק המקסים, שיהיה לילד קטן וחמוד וישאל או לא ישאל דבר, ובכל זאת ירעו שם השאלות שלא נשאלו, כמו משאלות שלא קוימו, כמפלצות-לילה באור היום.